

Lekstugans lilla värld föranleder en utvikning till synen på barndomen och uppfattningarna om leken och leksaken genom tiderna. Genom vandringar i herrgårds- och slottsparkerna med sina i det exotiskas tjänst sammanställda helheter av lusthus, paviljonger och grottor exemplifierar Lönnqvist ”den stora människans lilla värld”, ett ostört paradiset utanför den lineära tidens förändringar.

Resan går vidare till julkrubborna vars mest utbroderade gestaltningar befinner sig i det ursprungliga hemlandet, Italien. Krubborna utgör installationer för privat andakt, inspirerade av tidens främsta sakrala konst och har även utformats som myllrande folkkonst i brett upplagda detaljrika och berättande ”landsskapskrubbor”. Också i Norden har vi via ambulerande utställningar getts smakprov på traditionen i hela dess vidd. Julkrubbans väg till den protestantiska Norden och dess funktion i familjens julfirande beskrivs också.

En annan kär jultradition, pepparkakshuset ges även en ingående beskrivning där bakgrunden på kontinenten och associationerna till sagans värld behandlas.

I bokens sista kapitel möter vi författaren som skolelev i Brändö svenska samskola. Det var här det livslånga engagemanget inleddes, med början från den första upptäcktsfärden till skolans ”museum på vinden”. Denna föremålssamling identifierar Bo Lönnqvist som en fängslande sista avspiegling av renässansens Kunst- und Wunderkammer, furstarnas idé om att demonstrera sin makt över universum i sällsamma konst-, natur- och kurosasamlingar. I de pedagogiska kuloarernas gömda skattkammare väcktes intresset och vurmen hos skolgossen. Här anades vetenskapens mysterium – och en livslång outsläcktlig låga tändes.

Carola Ekrem

Flickor, tanter, kärringar – om att konstruera en kvinna

Antologin *Att konstruera en kvinna – berättelser om normer, flickor och tanter*¹, redigerad av Karin Lövgren, tar sin utgångspunkt i berättelser om ålder och kön och utforskar maktordningar och olika aspekter av kvinnlighet. Flickforskning är ett växande forskningsfält och också tanten som begrepp har fått ett uppsving under senare år². Denna bok är ett välkommet tillskott till den akademiska litteraturen om genus och ålder. Boken består av en inledning och sex kapitel skrivna av författare

från olika discipliner, som bland annat litteraturvetenskap, etnologi och medie- och kommunikationsvetenskap. Boken handlar om hur ålder och kön görs. Vad säger figurer som flickan, mamman och tanten om vår samtid? Boken strävar till att tillgängliggöra forskning och initiera debatt.

Inledningen är skriven av Karin Lövgren och bjuder på en kort introduktion till forskningsfältet om ålder och kön. Hon skriver om hur

¹ *Att konstruera en kvinna. Berättelser om normer, flickor och tanter*. Karin Lövgren (red.). Nordic Academic Press, Lund 2016. 168 s. ISBN 978-91-88168-25-2

² Ett exempel är antologin *Tanten, vem är hon?* En (t)antologi, som utkom år 2012 och är redigerad av Liljeqvist & Lövgren. Också i media har tanten som begrepp varit på tapeten, och Sanna Samuelsson, modereradaktör för Nöjesguiden, skrev bland annat en krönika vid namn 2012 är tantens år. Tanten som begrepp har börjat ses som en symbol för ”det lilla livet”, som en kontrast till konsumtionssamhället. Tanten ses också som en symbol för motstånd, någon som säger vad hon tycker och tänker.

man gör kvinnlighet, t.ex. genom kläder och smink. Hon tar också upp olika ord för feminina ålderskategorier, som flicka, tjej, kvinna, mamma, tant, dam och kärring, för att sedan kort skriva om hur ålder konstrueras genom kulturellt meningsskapande. Ofta är kulturella föreställningar motsägelsefulla. Människor måste förhålla sig till kön och ålder och göra sig begriplig, samtidigt som det finns utrymme för förhandling. Till sist introducerar hon kort de andra kapitlen i boken.

I det första kapitlet *Tummelisa, häxan och djur-tanterna* gör Eva Söderberg en fascinerande analys av berättelsen och illustrationerna till sagan om Tummelisa, med nedslag i tio olika tolkningar under 1900-talet och början av 2000-talet. Hon visar hur illustratörer och konstnärer gör uppror mot eller anpassar sig efter givna flicknormer och ideal. Hon fokuserar på personskildringar, dels den visuella representationen av Tummelisa, men också på de äldre kvinnliga gestalterna i sagan. Hon diskuterar hur dessa representationer är styrda av föreställningar om ålder och kön. Även om Söderberg gör ett utmärkt jobb med att beskriva illustrationerna, hade kapitlet gynnats av visuella exempel på de olika illustrationerna.

Det andra kapitlet *Flickfantasier och fantasi-flickor* är skrivet av Johanna Sjöberg. Hon analyserar tidningar som är riktade till flickor och tjejer och tittar dels på vad innehållet är och dels på vilket sätt de skapar och återspeglar den ideala flickkonsumenten. Hon har följt fyra tidningar utgivna av Egmont Kärnan under år 2011. Tidningarna skapar ett rosa flickrum med fokus på skönhet och omhändertagande, och flickor med intresse för samhälle, fotboll eller vetenskap exkluderas i tilltalet. Tidningarna konstruerar också en barndom som flicka som helt väsensskild från en barndom som pojke. Flickor har dock tillgång till pojkarnas värld, medan dessa tidningar skapar ett rum som bara är öppet för barn som definierar sig som flickor.

I kapitlet *Döda mammor och ensamstående pappor* inleder Berit Åström med att konstaterar

att tecknade mammor lever farligt. I väldigt många filmer och tv-program riktade till barn från 1940-talet och in på 2010-talet är mamman antingen död, oförklarligt försvunnen eller så dör hon under filmens gång. Åström utforskar varför det kan vara så, och tittar också närmare på hur mammans frånvaro framställs. Hon börjar med att fråga vad en mamma är och vilka förväntningar det finns på mammor. Vad förmedlar egentligen framställningen av döda mammor? Hon lägger också in den döda mamman i ett historiskt sammanhang och diskuterar vad alla dessa döda mammor i tecknad film kan ha för sociala och kulturella effekter. Åström gör en spännande och välskriven analys av detta tema, med en aningen nedslående slutsats. Budskapet dessa filmer sänder ut om mammor är tyvärr negativt. Mammor är inte nödvändiga för barns utveckling och kan till och med vara skadliga. Mammor står i vägen för relationen mellan pappan och barnet. Man kan inte lita på mammor för de dör eller försvinner. Samhällets uppvärdering av moderskapet verkar gå hand i hand med en nedvärdering av modern.

I det fjärde kapitlet, *Lisbeth Salanders grav och andra flickgravar*, skriver Annelie Bränström Öhman om döda och odöda flickor i nordiska kriminalromaner. Flickan inom deckargenren börjar alltmer ta tillbaka sin handlingsförmåga, från att ha varit ett oskyldigt och passivt offer, till att tala till läsaren från andra sidan eller gräva sig upp ur graven och ta sitt liv i sina egna händer. Denna förändring rymmer en frigörande potential.

Karin Lövgren står för det femte kapitlet *Att göra kvinnlighet och ålder i bloggofären*. Hon har analyserat mode- och sminkbloggar som vänder sig till flickor eller kvinnor i olika åldrar och diskuterar likheter och skillnader i hur ålder och kön görs på nätet i de olika bloggarna. Bloggarna och tillhörande Youtube-kanaler har följts sedan 2012. Hon kommer bland annat fram till att ålder och äldre kvinnor främst får synas för att visa sin ungdomlighet, men att kulturella föreställningar om äldre också håller på att långsamt förändras. Som

gammal får du synas så länge du ser tillräckligt ung ut, har ungdomliga intressen och klarar dig själv. Lövgren menar att bilden av äldre med fördel kunde utvidgas för att inkludera en större mångfald.

Det sjätte och sista kapitlet heter ”*Ingen kille vill följa med en 68-årig tant hem*” och är skrivet av Therese Persson. Hon analyserar genus, sexualitet och ålder med hjälp av sex intervjuer med kvinnor i olika åldrar, från 9 till 77 år. Hon försöker förstå hur kvinnor i olika åldrar förhåller sig till sex och ålder. Ålder ges ofta betydelse utgående från jämförelser, och i samband med sexualitet värderas yngre som bättre och mer kvinnligt. Föreställningarna är ibland kontrasterande. Barndomen beskrivs som en tid där en aktiv sexualitet inte har någon plats, samtidigt som informanter kunde beskriva bland annat sexdebuten som skett under (senare delen av) barndomen. Också ålderdomen innehöll kontrasterande föreställningar om sexualitet, där både en bild av äldre som asexuella och en föreställning om att ålderdomen bör innehålla ett aktivt sexliv framkom. Jag tyckte också det var intressant hur sexualiteten kopplas ihop med fertilitet, och jag slogs av tanken av hur kvinnans roll som barnaföderska på sätt och vis kunde tänkas legitimera kvinnans sexlust. Intervjuerna bekräftade också föreställningar

om manlig och kvinnlig sexualitet där mannen framställs som aktiv medan kvinnlig sexualitet beskrivs som mottagande och passiv.

De enskilda texterna är alla bra och välskrivna och ger spännande inblickar i forskningsfältet om genus och ålder. Som antologi är den dock lite väl löst sammansatt, och sex kapitel räcker inte på långt när till för att behandla ett så brett tema. Jag hade också gärna läst mer om hur olika maktordningar som till exempel klass och ras samverkar med maktordningar kring kön och ålder. Både klass och ras nämns i korthet på några få ställen i boken, men någon större plats i analysen får de inte i ett enda kapitel. Kvinnan, flickan och tanten som konstrueras i boken är vit och i någon mån klasslös.

Trots detta är *Att konstruera en kvinna* en verkligt läsvärd antologi. Forskning om ålder och kön görs tillgänglig genom den välskrivna texten och analyser som är lätta att ta del av, utan att för den skull pruta på det vetenskapliga. En annan styrka är de många olika sorters berättande som ligger till grund för analyserna. Jag skulle rekommendera denna bok för alla som är intresserade av genus, ålder eller berättande i någon form.

Lina Metsämäki

Barnmorskor på 1700-talet

Boken *De frimodiga*¹ är skriven av Kirsi Vainio-Korhonen som är professor i Finlands historia vid Åbo universitet. I sin forskning har hon särskilt riktat in sig på kvinnor i 1700-talets Finland. I sina böcker lyfter hon fram kvinnor som aktivt har visat sig företagsamma och som har vågat visa sin självständighet men hon

behandlar också hur vardagen kunde se ut för kvinnor i gemen. I boken *De frimodiga* skriver hon om de i Stockholm utbildade barnmorskor som var verksamma i olika delar av Finland. Hon beskriver utbildningen, barnmorskearbetet samt de resurser som fanns tillhanda för en barnmorska under 1700-talet.

¹ Vainio-Korhonen, Kirsi: *De frimodiga, Barnmorskor, födande och kroppslighet på 1700-talet*. Svenska litteratursällskapet i Finland, Helsingfors 2016. 230 s.